

Действи и националната сигурност на България

Дискусионен форум „Наука и политика“

*Съставителство и редакция:
Добрин Канев и Марк Мейнардус*

A 97 - 00175

**Отдел „Парламентарни изследвания“
на Народното събрание
Фондация „Фридрих Еберт“
София, 1996**

ДИСКУСИОНЕН ФОРУМ „НАУКА И ПОЛИТИКА“

Всяка област на човешката дейност има своите професионалисти и любители. Понякога обаче техните места се объркат. Това е особено опасно за сферата на политиката, където се вземат решения, засягащи както цялото общество, така и международните отношения.

Нуждата от професионализъм в политиката е непосредствено свързана с нуждата от знания за политиката. В края на ХХ век, очистена от наивната вяра в „автоматичните резултати“ на насочвана от науката политика, и стимулирана от развитието на знанието и от нарастващото на комплексността на съвременните общества, старата максима „Знанието е власт“ преживява постоянно ренесанс.

В този дух Дискусионният форум „Наука и политика“ бил желал да бъде един от многото мостове между „света на знанието“ и „света на действието“, между сферата на науката и сферата на политиката.

За тази цел Форумът кани известни политици и учени на периодични сбирки под формата на дискусии или на публични лекции. По такъв начин биха могли да се обсъждат важни проблеми професионално и същевременно в по-неформална среда и да се поддържа постоянен мост между политики и учени. При това става дума за международен „мост“, доколкото в повечето случаи в заседанията участват известни политици и учени от чужбина, преди всичко от Федерална република Германия.

Организатори на Форума са отдел „Парламентарни изследвания“ на Народното събрание, Фондация „Фридрих Еберт“, Бон, и по-специално нейният „Проект Балкани“ със седалище в София, и Департаментът по политически науки на Нов български университет, София.

Дискусионният форум „Наука и политика“ започна дейността си през декември 1994 г. Оттогава той провежда пет сбирки, в които участваха известни политици и учени от България, ФРГ, Англия.

© Преводач: Василка Мирева
Дизайн и печат: ЕТ „Венедик“
София, 1996

От 1996 г. с подкрепата на Фондация „Фридрих Еберт“ се полага началото на настоящата поредица, в която се публикуват както лекциите и докладите, изнесени пред Форума, така и последвалата дискусия. Надяваме се, че със своята актуалност и професионализъм тя ще стимулира и укрепи връзката между наука и политика и ще има своя принос за натрупване на знания, необходими в процеса на вземане на политически решения.

Добрин Канев
Началник на отдел
„Парламентарни
изследвания“ на
Народното събрание

Марк Мейнардус
Директор на
Регионално бюро
Балкани на Фондация
„Фридрих Еберт“

Гернот Ерлер*

СПОРАЗУМЕНИЕТО ОТ ДЕЙТЬН И НЕГОВИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ЗА ПОЛИТИКАТА НА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ

София, 24 януари 1996 г.

* Гернот Ерлер е роден през 1944 г. в гр. Майсен. Следвал е история, славянски езици и политология в Берлин и Фрайбург. Работил е като научен сътрудник по история на Източна Европа във Фрайбургския университет и като издател. От 1987 г. насял е депутат в Бундестага от Германската социалдемократическа партия. В момента е член на Комисията по външната политика, Комисията по отбраната и е председател на Подкомисията по разоръжаването в Бундестага. Председател е на Групата за приятелство с България в германския парламент.

Ваше превъзходителство, многоуважаеми дами и господи, скъпи приятели!

Радвам се, че в края на едно интензивно и, надявам се, полезно посещение в столицата на България имам възможността да говоря пред вас и да дискутираме заедно по една много актуална тема. Бих искал да разделя моя доклад на три части. В първата част бих желал да кажа някои неща за решението на Дейтьнското споразумение, като имам предвид осъбения интерес, който те представляват за Балканския полуостров и за България. Във втората част бих искал да разгледам промяната в политическата обстановка в света след Дейтьнското споразумение, а в третата – да кажа нещо за Дейтьн и интересите на България.

Дами и господи, на 21 ноември 1995 г., в Съединените щати, в малката въздушна база Дейтьн, след триседмични интензивни преговори за първи път след няколкогодишната кървава

война бе даден шанс да бъде сложен край на тази трагедия за Европа. Споразумението бе подписано на 14 декември в Париж и както знаете, същността му е в това, да се запази Република Босна и Херцеговина, разбира се, като се раздели на Хърватско-мюсюлманска федерация и Република Сърбска. На Лондонската конференция за прилагане на споразумението, състояла се на 8 и 9 декември, бяха договорени подробности за съответстващите политически мерки, както и за мирното възстановяване на разрушената страна, а на 18 декември в Петерсберг край Бон (всичко това представлява един цялостен процес), с първата Конференция за изграждане на доверие и контрол над въоръженятията бе започнато оствъществяването на плана за разоръжаване в региона.

Това са само сухите данни от срещата в Дейтън. Какви бяха най-важните решения, договорености от това споразумение? Споразумението предвижда създаването на военна част, наброяваща 60 000 души, наречена IFOR, Implementation Force, в което участват всички държави от НАТО с изключение на една, плюс още 14 други държави, т.е. общо 29, разбира се, с големи различия в дала на участие – американците предоставят 20 000 души, британците – 13 000, французите – 20 000, германците – 4 000 и т.н. Задачата на тази войскова единица, IFOR, е да се грижи за прекратяване на военните действия, за организирано отглеждане на войсковите части, за образуване на буферни зони (zones of separation) и като цяло създаване на необходимата за политическо възстановяване т.нр. „среда на сигурност“, „secure environment“. Командир на IFOR е американският адмирал Лейтън Смит. Той е командир на т.нр. Allied Rapid Reaction Corp, т.е. корпуса за бързо реагиране, както и на ръководните щабове на трите сектора, които бяха образувани. Създадени бяха британски, френски и американски сектор и всички участващи сили формираха щаб, наречен Joint Military Commission, т.е. съвместна военна комисия, която консултира главнокомандващия и изглежда евентуалните спорове. Това е военна част.

Тук се прибавят две важни за нашия контекст части на споразумението. Това е така нареченото прилагане на споразумението в гражданската сфера. Тук в анекс 16 е включена частта за т.нр. Agreement on Regional Stabilisation, т.е. съглашение за регионална стабилизация. Това е една част, за която особено настояващ немската политика; в нея се застъпва позицията, че не може да става дума само за осигуряването на примирие чрез намесата на въоръжени сили, а че трайно мирно

регулиране е възможно само във връзка със съществено разоръжаване на страните в конфликта. Тук впрочем бе договорено да бъдат разграничавани мерките за създаване на доверие и сигурност (съкр.: МСДС) от задачите на контрола върху въоръженятията – унгарецът Гиармати ръководи областта на МСДС, а норвежецът Ейде има компетенциите по контрола над въоръженятията.

И третата, важна също и за нашия контекст част, е въпросът за цивилното възстановяване на страната. Тук задачата се ръководи от High Representative, висш представител. Това е шведът Карл Билд, а интересно е, че той има за заместник един германец – г-н Михаел Щайнер. Те отговарят за гражданско прилагане на Дейтънското споразумение, но също и за оствъществяване на мерките за възстановяване както в материална форма, така и във формата на предложения и конкретни проекти за възстановяване. В това отношение те се консултират от т.нр. Steering Bord от 52-те държави от Лондонската конференция. За България е особено важно това, което конкретно е изложено в анекс 16, тъй като то ще отрази на военниот присъствие на силни и важни съседи на България държави и върху цялостното развитие на военното равновесие на Балкански полуостров.

Както е предвидено в договора, седем дни след влизането му в сила трябва да започнат преговори за мерките за създаване на доверие и сигурност. Това стана на 18 декември в Петерсберг край Бон и там се установи, че след 45 дни трябва да бъдат договорени по-конкретни подробности по дислоцирането на въоръжените сили и горните им граници, а освен това за нотификацията, т.е. определянето на размера на въоръжените сили, идентифицирането и контрола на силите на трите страни в конфликта, и накрая за обмен на данни от общ характер. Понаятът този анекс установява, че в рамките на следващите 90 дни от влизането в сила на договора в региона не могат да бъдат внесени никакви оръжия и че следващият срок по споразумението е след 180 дни. Договора трябва да бъдат приключени преговорите по разоръжаването. Целта е до този момент да се постигне договор за редуциране на основните системи на въоръжение, така както са дефинирани в договора от КССЕ от 1990 г. Но тук съществува и един вид подсигуряващ текст: ако до този ден, т.е. до 180 дни, не се постигне споразумение за горните граници на въоръженятията, важи правилото, че те се установяват автоматично на 75% от наличното въоръжение на Съюзна република Югославия, при което допустимите горни

граници за останалите страни по договора се определят в съотношение 5:2:2. Това означава, че Съюзна република Югославия има 5 части, Хърватско – 2 и Босна и Херцеговина – 2 – такова е съотношението помежду им, което във всеки случай предполага, че ще бъдат необходими значителни сътычки към разоръжаване от всички участващи страни. Но както казахме, шансът е предварително да се постигне едно ниско ниво на въоръженнята и от трите страни. Още по-интересно ми се струва това, че в рамките на Босна и Херцеговина трябва да влезе в сила още едно съотношение 2:1, т.е. 20% за Хърватско-мюсюлманската федерация и 10% за Република Сръбска. Ако пресметнете всичко това, ще видите, че като окончателно съотношение във въоръженията се получава 1,7:1, ако се пресметнат общо събрите от една страна, и хърватите и мюсюлманите – от друга.

И тук в анекса е включен член 5, който е от решаващо значение или поне е изключително интересен. Той се отнася до регионалната стабилизация. В него се предвижда, че ОССЕ във Виена и особено Форумът за сътрудничество в областта на сигурността (Forum on Security Cooperation) има задачата да подпомага определянето на представители на различните страни в конфликта и да поема инициатива за преговори. Това е решаващият текст за регионалния баланс в рамките на бивша Югославия и около нея, т.е. тук в Дейтънското споразумение е оставена отворена вратата за формулиране на интересите и на съседните държави. Във Виена се решава също така и дали и в каква степен при въпроса за регионалния баланс ще се формулират общо интересите на съседните държави, към които, разбира се, принадлежи и България.

Вчера имах възможността да обсъдя тези неща детайлно в Министерството на отбраната и Генералния щаб и се убедих, че българското правителство е ясно и се подготвя да даде своя принос. Както виждам, след тази малко дълга уводна част към конкретните договорености от Дейтънското споразумение стигаме до извода, че действително е настъпила интересна политическа фаза за политиката на сигурност на тази страна и този регион, тъй като се извършват промени в равновесието на въоръжените сили, в стратегическата ситуация, но също и във възможността за общо регулиране за този регион, която се вписва непосредствено като един вид прозорец в договора.

Както посочих по-горе, бих искал да направя няколко бележки за глобалното влияние на Дейтънското споразумение, за света след него, за това, какво се е променило. Това, разбира се, представлява интерес и за България, но не само за нея.

Мисля, че днес можем да констатираме, че цялата война в бивша Югославия и специално в Босна и Херцеговина бе едно поражение за световния стремеж към мир. Независимо от радостта от успеха, който в крайна сметка стана възможен благодарение на американската помощ, фактът, че тази война продължи години и взе стотици хиляди жертви, представлява сериозен провал както за Европа, така и за световната мирна политика. С горчивина можем да кажем, че може би този мир стана възможен, едва след като страните в конфликта отвоюваха своята война и не виждаха повече възможност за печене на предмета чрез пропължаването ѝ. Така или иначе, цената както на средствата, с които се осигурява този мир сега, така и на войната изобщо, е толкова висока, че на никого не би му хрумнала идеята да разглежда този начин за извоюване на мир като модел за бъдещето.

Втората точка също е поражение за Европа, доколкото се оказва, че европейските държави, разполагащи със значителни политически, дипломатически и военни средства, в крайна сметка не бяха в състояние да осигурят такова мирно приключване и преди всичко да го гарантират технически и военно без помощта на Америка. Това е горчив урок за всички нас, макар да можем да кажем, че голяма част от това, което бе договорено в Дейтън, има за основа дипломатически опит, натрупан преди това от европейците в този мирен процес.

Във връзка с третата точка, войната в Югославия и нейният край са поражение също така и за Обединените нации. Те не бяха в състояние да приключат тази война с методите, използвани в начина на работа на ООН. Почти символичен акт е това, че през тези дни се извърши нещо, наречено „transfer of authority“, пренасяне на власт от UNPROFOR към IFOR. Актът е символичен, защото в случаи бе пренесена също така отговорността от мирната мисия на ООН, от мироопазващите сили на UNPROFOR към намиращите се под командването на НАТО Implementation Force, символичен може би за края на една фаза, в която всички ние се надявахме, че ООН ще бъде в състояние с методите си да постигне опазването на мира (peacekeeping) в горещите точки по целия свят. Горчив урок е, че в този случай това не бе осъществено. И тук въпростът е по-скоро дали в бъдеще изобщо ще станем свидетели на усилия, подобни на тези в миналото.

Четвъртата точка, която бих искал да засегна в този по-общ контекст, за щастие, е малко по-положителна от трите предходни. За тези, които се занимават с политиката на разоръжава-

ване и сигурност, е особено интересно да се запознаят в подробности с това, колко ценен принос имаха за Дейтън досегашните договори за разоръжаване. Ако обрънете внимание на детайлите на този доста обширен договор, ще се натъкнете на дефиниции, произхождащи от процеса за европейска сигурност и сътрудничество, т.е. от договорите за конвенционално разоръжаване в Европа от 1990 г. и важния Договор за мерките за създаване на доверие и сигурност, който бе подписан в края на 1994 г. във Виена. Освен това не е случайно, че Виенската ОССЕ получава водеща роля в регионалната стабилизация, т.е. че трябва да вложи своя опит в осъществяването на мерките за създаване на доверие и сигурност и на стъпките за разоръжаване, които бяха договорени за този регион. Може дори да се каже, че успехът в тази област изобщо не би бил възможен, ако не беше предварителната работа по конкретната дефиниция на системите на въоръжаване, по конкретната дефиниция на това, какво всъщност представляват мерките за създаване на доверие и сигурност, т.е. тук договорът е непосредствено свързан с големия напредък в тази област през последните години.

Стигам до тази част, която вероятно най-много Ви интересува, а именно до въпроса, какви изводи могат да се направят за България от споразумението в Дейтън. Тук бих искал да направя няколко констатации.

Първата е: Безспорно е, че за България краят на тази война, разбира се, представлява значително (положително) облекчение. Това означава край (с предпоставката, че Дейтънското споразумение се осъществява планомерно) и на намиращите се в непосредствено съседство опасности, които, както научих вчера, са довели до особена обстановка на постоянно напрежение и тревога сред българските въоръжени сили, а от икономическа гледна точка се слага край на една твърде неблагоприятна ситуация, а именно дългото и особено болезнено за България ембарго, което, както знаем, донесе на българската икономика загуби в размер на милиарди, за които досега не е имало никакви компенсации.

Втората забележка е, че България има шанса да реализира собствен принос в осъществяването на Дейтънското споразумение, дори и във военната част на IFOR, и да спечели значителен престиж. Зная, че българското правителство има доста конкретни представи по въпроса (парламентът тепърва ще се занимава с това). За мен бе много интересно да науча подробности в разговорите ми през последните дни. Разбира се, тук има един все още нерешен проблем – финансирането на тези мерки, но

аз мисля, че би било много важно, дори и само символично, в обхват, който би могъл да бъде наречен символичен, България да използва този шанс, който впрочем ще приемат и други асоциирани държави със същия статут спрямо Европейския съюз, като Полша, Естония, Унгария. Би било добре, ако България се нареди сред тях, и аз имам впечатление, че е налице сериозно намерение за това.

Третата забележка: Аз вече се спрях подробно на член 5 от анекс 16 от Дейтънското споразумение и казах, че тук е отворен един прозорец за формулирането на интересите на съседните на Югославия държави. Не е необходимо да излагам в подробности пред Вас това, че в миналото България многократно е развивала концепции за равновесие на силите, за обща балканска политика на сигурност. Тези усилия, разбира се, бяха прекъснати от войната в Югославия, тъй като нямаше шанс да бъдат реализирани. Сега е подходящият момент да се направят собствени конструктивни предложения и да се формулират българските интереси за равновесие, за балансиране на въоръжените сили в този регион, за да бъдат те представени във Виена при преговорите на Форума за сътрудничество в областта на сигурността. За една страна, която е стояла на страна от конфликта, това, бих казал, е изключителен шанс.

Четвъртата точка: По мое мнение България би могла, възползвайки се от една подобна възможност, да надхвърли тези рамки и да продължи идеите, конкретизирани за последен път през март 1992 г., когато българското правителство организира в Хелзинки, в тамошното посолство, среща на посланиците, станала известна по-късно с названието „Балканско Хелзинки“. Настигнал е моментът (и това, разбира се, е тясно свързано с предходната точка) да се използват възможностите на Дейтънското споразумение, да се водят разговори за една обща концепция по политиката на сигурност в региона с поканени за целта представители на други страни и по-точно на всички балкански страни, независимо дали това ще бъде наречено „Балканско Хелзинки“ или по друг начин. За мен бе интересно да чуя тази сутрин, че министър-председателят вече определено има подобни идеи.

Петата точка е, че сега е подходящият момент да се продължи българската концепция за развитие на собствената политика на сигурност на три равница. Първо, това е равнището на двустранни договори, следва равнището на регионалните концепции, за тях вече казах някои неща, и накрая, разбира се, комплексният проблем, по който не бих могъл да заема кон-

ретно становище: за присъединяването към висшестоящи системи за сигурност, например на ЗЕС или НАТО. Тази дискусия се води в момента в България и все още не е приключила. Но международните процеси неизбежно извеждат на дневен ред въпросите за военния баланс в региона, който ще се базира на Дейтънското споразумение и това, разбира се, е един добър шанс в тази връзка отново да се постави проблемът за съотношението на българските сили спрямо гръцките или турските, за знаменития „Cascading“, т.е. „каскадни“ военни доставки, които бяха допуснати в съответствие със споразумението на Конференцията за сигурност и сътрудничество в Европа в полза на Гърция и на Турция и за сметка на България, и биха могли да представляват време за българската политика на сигурност. Сега, когато тази фаза е приключена, относно „каскадните“ доставки, има смисъл отново да се постави въпросът за един уравновесен баланс на въоръженията във всички балкански държави, след като имаме опита от катастрофалните последствия, до които може да доведе едно нарушаване на равновесието в този регион.

И с това стигам до шестата и последна точка, която се открива като възможност за България след Дейтън, и тя е по-малко свързана с политиката на сигурност, или по-скоро има само индиректен политически характер, но през следващите седмици и месеци може би ще играе важна роля. Именно тук е шансът, и затова се спрях по-подробно на цивилната част от Дейтънското споразумение, България да се включи по един особен начин в международно финансираните мерки за възстановяване в хода на цивилното прилагане на Дейтънския договор. По-горе казах, че досега не е имало никаква компенсация. Тази тема непрекъснато се поставя на международно обсъждане, особено от моята парламентарна група във Федералната република, както знаете, без особен успех. Това означава, че тези 6 до 8 милиарда долара, на колкото се изчисляват общо загубите, никога не са били компенсирани по какъвто и да било начин. Но сега ще имаме програми за милиарди долари за възстановяването на Босна и Херцеговина, на цяла Югославия, които ще бъдат международно финансиирани. И всъщност би било един акт на справедливост, ако поне при тази възможност се третират с известно предимство оферти, идващи от България, разбира се, също и от Унгария и Румъния, които също така пострадаха от ембаргото. Засегнах и тази тема в много от разговорите през последните дни. Зная, че българското правителство предприема усилия; аз виждам моята задача в това, да

окажа и международна подкрепа в тази насока, и мога да Ви кажа, че ние, приятелите на България в Германия ще опитаме дали всичко това може да бъде подкрепено ефективно и отвън.

Тук стигам до определен извод: Вярвам, успях да покажа, че действително съществува нещо като благосклонността на момента. Дейтън е не само краят на една гнетуща всички ни война, на една жестока война, която години наред представляваше ужасно предизвикателство за ценностите ни представяни за хуманност, но от него също така произтичат политически, военни и стратегически възможности за една променена политика в този регион на Европа. Ако България пожелае да се възползва от това, разбира се, ще бъде необходимо да се стигне поне до някакъв базисен консенсус за политиката на сигурност, така че да се концентрират силите по този национален въпрос поне за известен период от време и да се преследва една обща цел. Би било жалко, ако възможностите, които се предоставят сега, бъдат похабени в обичайните партийно-политически противопоставия или не бъде използван този шанс. Бих искал да Ви кажа съвсем ясно, че намирам за несвоевременни и неужижи някои тонове, които чувам тук в дебата за НАТО, във всеки случай неизнужни за интересите на България. Въпросът за членството в НАТО още дълго няма да стои на дневен ред за никоя страна. Убеден съм в това, а освен мен и много американски и други наблюдатели, че за каквото и да било решения по въпроса за разширяването на НАТО ще трябва да се чака още дълго време. Затова било недалновидно да се водят някакви публични битки само във връзка с тази тема, напротив, бих искал да Ви поощря да използвате шансовете, актуалните възможности, които произтичат от този много благоприятен за България договор и от решаващата фаза на неговото прилагане. Ако подходите към проблема по този начин, аз мога да Ви обещая, че от наша страна, от страна на приятелите на България в Германия, ще дойде помощ. Сигурно се убедихте, че се опитваме много точно да наблюдаваме положението, и аз ще се радвам, ако с помощта на настоящата проява достигнем до общи позиции, до общи оценки и в крайна сметка до резултати, укрепващи сигурността в този регион. Благодаря за вниманието.

ДИСКУСИЯ

След изложението на г-н Гернот Ерлер се състоя дискусия, ръководена от доцент Добрин Канев, началник на отдел „Парламентарни изследвания“ на Народното събрание. Предлагаме на читателите редактирана стенограма от тази дискусия.

Добрин Канев: Благодаря на г-н Ерлер. Убеден съм, че тези ръкоплясания изразяват наистина отношението към неговата лекция. Бих допълнил, че неговото изложение не бе само лекция, а и израз на съпричастност към нашата страна и към интересите на България. Смятам, че за всички нас беше интересно да чуем тази позиция от германски политик, който има широк поглед върху световната политика и който същевременно от години наред се застъпва за това, което бихме могли да наречем кауза на България в европейския регион. Откривам дискусията и очаквам Вашите въпроси и мнения.

Доц. Стоян Бараков: Първо може би трябва да кажа това, че съм силно впечатлен от изложението на г-н Ерлер като човек извън Балканите, от неговото познаване на ситуацията на Балканите, защото мисля, че не само аз съм имал щастлието или нещастието да слушам квазиспециалисти, които понякога не правят разлика между Придина и Пирот, между Будапеща и Букуреш, и изразявам една голяма благодарност за това, което имаха възможност да чуя. А сега бих искал да поставя два въпроса: Първият въпрос е може би от не особено дипломатично естество. Форсиралото признаване на западните републики на бивша Югославия, имам предвид Словения и Хърватско, а след това и на Босна и Херцеговина, стана под силното влияние на Германия. Оценките за това биха различни – като се започне от грешки и недооценяване на ситуацията и се стигне до стрежежа на Германия да установи влиянието си върху западната част на Балканския полуостров. Как бихте коментирали това? И вторият въпрос: Съгласен съм, че и най-лошият мир е по-добър от най-добрата война и в този смисъл споразумението от

Дейтън трябва, разбира се, да бъде приветствано. Но на Балканите всеки наложен отвън мир, както е в случая, по-скоро е поставял нови проблеми, отколкото е решавал старите. Да си спомним Ньойския и Берлинския договор. В този смисъл какви са Вашите прогнози за този мир на основата на Дейтънското споразумение? Колко време ще продължи? Дали това е началото на мира или е само пауза във военните действия? Може ли на базата на Дейтънското споразумение да се стигне до „кипъризация“ или „ливийизация“ на Балканите?

Гернот Ерлер: Мисля, че трябва да отговоря веднага, тъй като това са комплексни въпроси, за които аз Ви благодаря. Ще започна с втория въпрос. В мой доклад аз напълно се въздържах от политическа оценка на опита за налагане на мир чрез Дейтънското споразумение и разглеждах единствено следствията и възможностите за този регион, произтичащи от него. Направих това съзнателно, тъй като към сегашния момент е много трудно да се прогнозира, дали този действително внесен отвън и наложен с многообразни въоръжени сили мир ще се окаже стабилен. Аз виждам една сериозна опасност. Поради това, че тук е заложен престижът на много важни световни сили, аз съм твърдо убеден, че докато IFOR се намира в Босна и Херцеговина, никой няма шанс за военни обструкции спрямно осъществяването на конкретните решения от Дейтън. Не бих го препоръчал на никого, това няма да има никакъв успех. Проблемът е, че престоят на IFOR е ограничен засега на една година. Така че налице е една много проблематична перспектива – противниците на съдържанието на този мир просто да протакат окончателното уреждане и потвърждаване на политическите решения или да чакат оттеглянето на войските, например по време на президентската предизборна кампания в САЩ, вероятно със скрития умисъл отново да налагат интересите си с военни средства. Това е главната опасност – да бъдат приложени такива, бих казал, коварни стратегии спрямно Дейтънския процес. Но именно за това, и тук ще се върна отново към моя доклад, всички ние сме призвани да се отнесем сериозно към частта за разоръжаването от Дейтънското споразумение и да го разглеждаме като шанс. Колкото повече стумеем да доведем трите страни в конфликта до споразумение, при което те ясно да се задължат да се разоръжат при условията на подсигуриращия текст, толкова по-малка става опасността, след една година, когато войските се оттеглят, някоя от страните да реши, че може да защити по-добре своите интереси чрез ново продълже-

ние на войната. И тук е необходимо мнението и на съседните страни. Сега трябва да се организира натиск, така че през следващите 180 дни, от които 30 вече са изтекли, да се стигне до резултат, значително под посочените 75% от контингента на Съюзна република Югославия, тъй като колкото по-нисък е този процент, толкова по-трудно ще бъде след това връщането към военните действия. А сега по Вашния първи въпрос. Искам да кажа съвсем открито това, което можете да прочетете и във всеки немски вестник и да чуете във всяка водена в Германия дискусия за конфликта в Югославия. Съмненията се породиха впоследствие. Впрочем не само в Германия, но и в Америка, и на други места: Разумна ли беше действително активната, дори насточчива, роля на Германия при признаването преди всичко на Словения и Хърватска. Смятам, че главната грешка се състоише в това, че в случая правото на самоопределение, което ние, разбира се, подкрепяме в световен мащаб, не бе обвързано с гаранции за права на мащинствата – права не само на хартия, а и политически реално защитени. Има много германци, които днес разглеждат като грешка това, което се случи тогава. Във връзка с това се стигна до очакването, което бе изказано от чуждина по отношение на немската политика, че тя ще положи специални грижи за катастрофалните последствия от тази война и ще се ангажира специално. Мога да кажа, че Федералната република направи това. Няма друга страна в Европа, в която да са приети повече бежанци от Югославия, отколкото в Германия. Ние приемахме 350 хиляди бежанци, доля значително по-голям, отколкото другите страни. В по-голямата си част те са вече дълго при нас и през цялото време са устроени. С това, независимо от всички други мерки, които предприехме, независимо от участието ни във въздушния мост над Сараево, независимо от участието ни в доставянето на храни в слабо снабдените области, независимо от това, което се постига сега с участието на Бундесвера в IFOR, бе направен опит да се помогне при това катастрофално развитие. Но това беше важен урок и днес гледаме с известно съжаление на шансовете, които бяха пропуснати при процеса на разпадане на Югославия, тъй като впоследствие ни се струва, че е имало и други възможности освен подкрепата за отделните републики. Разбира се, никога няма да може да бъде доказано, че някоя от алтернативите действително е имала шанс – това е прочутият, неразрешим за историците въпрос „Какво щеше да се случи, ако ...“. Интересно е едно, а именно че при Дейтънското споразумение днес ние се връщаме към едно изискване, което тогава бе изоставено. Ако погледнете

уребдата за Сараево, там е казано: В Сараево различните етнически групи трябва да съжителстват. Те трябва да намерят път за съвместен живот в регулирани взаимоотношения и при защита на всеки отделен индивид. Това означава, че след цялата тази война ние се връщаме към философията, която бе валидна десетилетия наред в Съюзна република Югославия, защото тя няма алтернатива. Въсъщност това е един много интересен резултат – Дейтънското споразумение не приема философията, че на Балканите всеки етнически проблем може да бъде решен, като се съществува сепарацията най-прецисно – нацистката сепарация – означава етническа чистка – и по този начин се организира животът тук. Това означава, че ние се връщаме към задачата, която изгубихме от полезните си през 1990–1991 г., и се опитваме да я съществим сега чрез този мир.

Проф. д-р Чавдар Киранов (народен представител): Бих искал да изразя задоволството си от доклада на г-н Ерлер, който познава перфектно ситуацията. В известен смисъл бих искал да се присъединя към г-н Барakov. Тук имаме един особен мир. Струва ми се, че съществуват два вида мир. Единият е хоризонтален, при който едната страна е победена от другата. Тук става дума за вертикален мир, мир, който бе наложен отгоре. Това, което придава редица особености на ситуацията, е, че няма победител или победена страна. От една страна, това е добре от гледна точка на националната психика. Когато има победен, назрива идеята за реванши. Но това има и негативна страна – когато няма победен, войната може да продължи. Този мир трябва да ни накара да разглеждаме ситуацията от различни гледни точки. Ако има някой победен, това е Европа. Европа не успя да се справи с тази ситуация. Но възникава въпросът: Дали нямащите намеса в това отношение, дали някой не помагна на Европа да не се справи, като знаем, че не всички ще бъдат доволни или щастливи от една обединена Европа. Струва ми се, че именно тук се крие опасността от продължение и колкото и лош да е този мир, ние трябва да направим всичко възможно той да бъде съществен. Г-н Ерлер засега много конкретно положението на България в този контекст. С право той обрна внимание на огромните загуби, но аз се страхувам, че при ситуацията, която се създава сега, България отново ще се окаже в неравноправно положение, тъй като всички са равнопоставени и имат правото да участват във възстановяването на Босна – онези, които пострадаха от ембаргото и онези, които не са пострадали от него. Струва ми се, че в това отношение непре-

менно трябва да се помисли за диференцирана политика. Не става дума за това, да се предоставят някакви привилегии, но при равни други условия трябва да имат предимство именно онези страни, които пострадаха от ембаргото. И накрая бих искал да кажа, че съм изключително доволен от това, което каза г-н Ерлер за НАТО и за проблема с разширяването на НАТО. Действително у нас се очертава разногласие по този въпрос и е от голяма полза, когато се чуват оценки като Вашата, г-н Ерлер.

Иван Тодоров (зам.-председател на ГОР): Г-н Ерлер, най-напред бих искал да се присъединя към оценката и мнението на моите колеги, но един председател на групата за приятелство с България в Бундестага трябва да познава ситуацията на Балканите в детайли. За мен това не е изненада, аз зная колко дълго се занимавате с въпросите на България и въпросите на Балканите. Впечатли ме това, че симпатията Ви преминава като червена нишка през целия Ви доклад. Бих искал да изразя убеждението си, че това, което казахте пред нас, сте споделили и на срещите с нашите политици, на срещите на най-високо равнище. Убеден съм в това, тъй като у нас противта полемика във всички направления, включително и по въпросите, за които говорихте сега. За мен е много важно и интересно споменаването на факта, че България би могла да продължи старите си инициативи или да проведе нови инициативи в дух на доверие и взаимопомощ на Балканите, тъй като засега подобни изказвания на Балканите са сравнително редки. Още повече, че сред обществеността в България е налице консенсус за това, че България е противник на всички възможни оси, били те двустранни оси или оси, които засягат не само Балканите и организации, имащи за цел сътрудничество. Бих искал да Ви попитам следното и това е особено важно за нашата страна: Вие казахте, че в момента България би могла да постави въпроса за възстановяването на нарушеното равновесие във военната област и това е абсолютно правилно. В България всички са обезпокоени. То-ва е предизвикано от различни събития, тъй като нашата страна се намира в тежко политическо и икономическо положение. Германия е една от водещите държави-членки на НАТО. Турция и Гърция също са членки на НАТО и Германия като член на НАТО има сериозен ангажимент по отношение на военния потенциал на тези две съседни държави. Конкретният ми въпрос е: Дискутирано ли е това, което казахте преди малко, би ли могло да се разчита на подкрепата на НАТО? Задавам Ви този

въпрос, тъй като сте представител на Германия, а за нас в България са много важни приятелските отношения с Германия. Ние разчитаме на подкрепата на Германия по отношение на инициативи, изхождащи от България и свързани с икономическото ѝ развитие, и ценим традиционните си приятелски отношения.

Гернот Ерлер: Ще опитам да бъда колкото е възможно по-кратък. Бих искал да извлека три проблема от зададените въпроси. Още веднъж бих искал да кажа, че една асиметрична практика на поръчките не би била нищо друго, освен коректно компенсиране на държавите, които най-много пострадаха от ембаргото. Това е политически въпрос за кредиторите, които са засегнати в случая. Аз казах, че досега не е било обсъждано дали те са готови за такава асиметрична практика на поръчките при възстановяването. Има такива предложения, също и от Вашето правителство, и аз бих могъл да кажа само за себе си и за моята парламентарна група, че ние ще подкрепим тази позиция. Дали това ще има успех или ще са по-влиятелни другите сили, които не приемат асиметричните поръчки, сега все още не мога да кажа. По втория проблем ще свържа въпросите на проф. Киоранов и г-н Тодоров. Печално е, че по време на войната в Югославия отново се развиха определени оси. Поради исторически причини, които не бих искал да дефинирам сега, съществува тясна връзка между Германия и Хърватска. В това няма нищо лошо, ние се радваме на особено добри отношения между Германия и България, защо да няма такива и с Хърватска? Лошото е, че докато ние въобще имахме нужда от обща стратегия на всички европейски държави, за да можем да изведем Югославия от войната, по-скоро се образува една конstellация от оси, по-точно германците подкрепляха най-вече хърватите и защитаваха техните интереси, руснаките, но отчасти и англичаните и французите, отдаваха предпочтение на сръбските интереси, а американците защитаваха мюсюлманските искания. Бих искал да кажа, че това не беше особено положително и не беше също така от особена полза при разрешаването на проблемите. Затова отправната точка на Дейтън е съвършено различна. Тя е регионална. В Дейтън се стига до отдръпване от осите и връщане към позицията, че при разоръжаването и при системата от стимули на програмите за възстановяване трябва да се погрижим, страните в конфликта да виждат в бъдеще повече полза в кооперирането с IFOR, с представителите на международната политика. С други думи, целях-

ме създаването на надпревара в добронастеност – страните да се убедят, че ще имат най-голяма полза от това и да заброяват всяка мисъл за връщане към военните средства за печелене на преимущества. Ние трябва да им отнемем надеждата за какъвто и да било шанс да получат някаква полза от продължението на гражданская война. И, г-н Тодоров, това е най-важното, все пак ние научихме урока си. Тази промяна на политиката на осите, при която всеки смяташе, че трябва да подкрепи своя любимец сред страните в конфликта, вече е приключена след горчивия ни опит и вече имаме регионална опорна позиция. Фактът, че НАТО пос отговорността, прие командването на IFOR, това че предвиди значителни средства, включително и финансови средства, показва, че НАТО стои зад тази концепция. Сега стана въпрос на престиж и за световната сила Америка, и за НАТО като цяло, дали този модел ще действа или не. Така че тази регионална позиция е новата концепция, вярвам, много по-обещаваща, отколкото всички предишни. И тук аз се опитах да дефинирам къде, в кое място българските интереси трябва да бъдат включени в този процес. Това е накратко моят отговор: НАТО стои изцяло зад това и в този случай, като оставим настрана въпроса за присъединяването, НАТО е съществен партньор също и за България при защитата на собствените й интереси в областта на сигурността в рамките на тази регионална позиция.

Васил Михайлов (народен представител): Бих искал да изкажа благодарността си на г-н Ерлер за неговия доклад. За нас, депутатите, този доклад е изключително полезен. Най-напред бих искал да взема отношение по някои от допълнителните въпроси на моите колеги, свързани с признаването на никогашните югославски републики. Република Македония, Словения и Република Босна и Херцеговина бяха признати едновременно от българското правителство още през 1992 г. Това, което според мен е много важно и което не трябва да забравяме, е, че това бяха действия на българския президент д-р Жельо Желев. Той беше избран през лятото на 1991 г., а през есента на 1991 г. направи изявление пред един международен форум, като призова участниците, в районите на напрежение да бъдат разположени сили на НАТО с превантивна цел. За съжаление това не се съществува и след това станахме свидетели на война, която отне много човешки жертви. Благодаря за това, че г-н Ерлер акцентира върху възможностите, които България има след Дейтийнското споразумение (подкрепено от нас), свързани с

участието на България във възстановяването на тези страни. Едновременно с това бих искал да уверя г-н Ерлер, че проблемите, свързани с присъединяването или членството на България в НАТО не се разглеждат от нас като непосредствено предстояща задача, но политическата воля за това трябва да бъде налице. Скептиците по отношение на членството в НАТО днес са на мнение, че политиката на България не трябва да бъде особено активна във всички фази на възстановяването на никогашните югославски републики. И нашето активно участие също се поставя под въпрос. В Комисията по национална сигурност бе одобрено участие на полицейски корпус от 50 души, но това предложение още не е внесено в пленарна зала. Същото се отнася до дебатите по евентуалното участие или членство на България в НАТО. Такива въпроси изобщо не се допускат в пленарната зала. В комисииите, в консултативните съвети се говори за това, но не и там, където евентуално би могло да се вземе решение. И всичко това става на фон на една елегантно провеждана антинатовска пропаганда. Бих искал да задам няколко въпроса и, ако е възможно, да науча Вашето становище във връзка със следното: България може да създава сигурност и е доказала това. В България не бяха допуснати конфликти на религиозна и етническа основа и бе направено всичко, за да не се стигне до такива конфликти, включително и до конфликти между държавите от нашия регион. В този дух е документът, подписан от д-р Ж. Желев за изграждането на комуникационен коридор, свързващи адриатическото крайбрежие с Черно море, включително и Турция, създаване на така да се каже гореща линия между Албания, Македония, България и Турция. Може ли този коридор или тази връзка, тази гореща линия, да се разглежда като проект за повишаване на стабилността на Балканите, може ли това да бъде подкрепено финансово или чрез други мерки и може ли да бъде свързано с програмите за възстановяване на региона? Този коридор според нас е принос за стабилността на Балканите, особено във връзка с недопускането на етнически и религиозни напрежения както между балканските страни, така и в самите тези държави. Във връзка с това за мен би било интересно да науча, как гледате на идеята и на активността на българската държава за създаването на балкански корпус под егидата на НАТО, нещо подобно на френско-германската бригада, като регионален модел за укрепването на стабилността и сигурността?

Д-р Петър Дерглиев (председател на БСДП): Г-н Ерлер постави по деликатен начин проблеми, които за нас са от съдебносно значение. Що се отнася до НАТО, това е проблем на нашата сигурност и той трябва да се решава комплекс и във връзка с другите въпроси, свързани със сигурността ни. Това трябва да стане реално. Но този въпрос се политизира, и то до такава степен, че се мисли по следния начин: Който е за НАТО, той е за САЩ; който е против НАТО, той е за Русия. Това наистина е едно погрешно мислене, особено в момент, в който, както Вие изтъкнахте, този въпрос не стои непосредствено на дневен ред. Така че този проблем трябва да се обсъжда рационално, разумно – дали ще участваме, дали ще продължаваме нататък. Аз съм за дискутирането, но не и за политизирането на този въпрос. В подобна ситуация не можем да разсъждаваме разумно, а това не е от полза за нашата сигурност. Един въпрос ме беспокои: Не смятате ли, че американализирането на балканските проблеми води до определена специфика? В Съединените щати има избори, съществува интерес към балкански регион, но ние не знаем докога ще трае този интерес. Отдърпването на европейските сили създава неблагоприятна атмосфера. Става дума за Югославия, защото югославските народи имаха право да очакват от европейците тяхното активно участие. Югославия от вчерашни ден беше изкуствено създадена. Европа нямаше право да се отказва от собственото си творение. Разбира се, аз съмтам, че Германия постъпи много добре, като действа по-скоро по посока на хуманитарната помощ. Но има нещо друго и то се отнася до осите. Осите са реалност, това са оси на интересите на балканските държави, но това, което е още по-интересно, е, че осите влияят и върху съседните държави. Има привърженици на западните остатъци от Югославия. Г-н Михайлов правилно поставил тук въпроса за комуникационния коридор и голяма е заслугата на г-н Желев, че се ангажира с този въпрос. Ако този коридор не преминава през Югославия, ако Югославия не взема участие, ако президентът ни заминава за Хърватска, а премиер-министърът за Югославия или Сърбия, това няма ли да е доказателство за оси, за различни оси, които ние установяваме. Тогава сигурността на Балканите зависи от нашите народи. България имаше голям къмспект благодарение на мъдростта на нашите политики, защото ние успяхме да съхраним етнически мир в нашата страна. Ние се държахме на страна от този конфликт, но успоредно с това имаше политически групи у нас, които бяха повлияни от външни сили и те сега проявяват антипатии или симпатии към определени стра-

ни. Смятате ли, че подобно ангажиране е правилно, защото тук на Балканите има търде много гробове. България има великата мисия да прокара мост на мира, не само към Хърватска, но и към Сърбия. Аз съм от поколението, което, така да се каже, беше възпитано в омраза към сърбите. Аз имам причина да ги мразя, но сега по този въпрос трябва да мислим еднакво. Аз не съм за окончателни симпатии към Сърбия. Смятам, че не можем да делим балканските народи на приятели и врагове, и България, която е привилегирована поради това, че не взе участие в този конфликт, би могла да допринесе за траен мир на Балканите. Смятате ли, че одобряването на бомбардировките в Сърбия бе правило или нашата мисия е да бъдем такъв мост на Балканите, създатели на новия ред на Балканите и на мира на Балканите? Не е ли време европейските сили да излязат извън декларациите си, защото когато човек мъчи, това означава, че не иска да вземе страна. Това не е в интерес на балканските народи.

Гериот Ерлер: Бих искал първо да помоля за разбиране, че ще прояви съдържаност по отношение на това, което ще кажа. Аз не бих се намесил в никакъв случай във вътрешна българска дискусия. Това не е моя задача като представител на парламентарната група и на приятелите на България в немския парламент. Това не означава, че няма да изкажа мнение по въпроса, но аз не се намесвам по никакъв начин в актуалната вътрешна българска полемика. Моля Ви за разбиране във връзка с това. Бих искал, макар и много предпазливо, да кажа нещо за дискусията за НАТО, която засегнаха много от изказалите се. Разбира напълно това, че всички тези въпроси се разглеждат съвсем делово, при напълно трезва преценка на geopolитическото положение на България, на традиционните връзки с Югославия, и няма нищо неудобно да бъде спомената и Руската федерация. От гледна точка на външният наблюдател моите единствена препоръка е следната: Спорът тук в България изобщо не се възприема в чужбина в неговата цялост и диференцираност. Можете да привеждате много разумни аргументи, но в последна сметка се възприема само едно: Има десет държави, които са склучили така нареченото Европейско споразумение или Споразумение за асоцииране с Европейския съюз. Всички тези държави искат да станат колкото се може по-бързо членки на Европейския съюз и на европейския процес като цяло. Затова повечето представители на тези държави бързат, почти ежедневно, да подхванат някаква инициатива, за да подкрепят

това желание и да кажат: Нашата държава иска да се интегрира в западноевропейските институции, в ЕС, в ЗЕС, в НАТО. Посткомунистическият полски президент Квашневски, още преди да поеме изцяло поста си, беше вече на посещение в Германия, за да обяви: Моята най-важна задача е да Ви съобщия, че желаем и вече сме готови да влезем Европейския съюз и НАТО. Това бе първото му служебно действие. Бих могъл да Ви дам много примери за това. Единственото от вашата вътрешна дискусия за НАТО, което достига на Запад, е, че българите вероятно сами не искат да влизат в тези европейски структури, че не са единни по този въпрос. И то в един момент, който все още е действително търде отдалечен от конкретното решение на въпроса за членство в НАТО. Образно казано, това се възприема като действия на хора, които са се заблудили в пустинята, и на много мили разстояние от следващия оазис вече спорят, коя напитка най-добре утолява жаждата. Моята препоръка, с цялата ми съдържаност и респект към важното съдържание на Вашата дискусия – разбираам много добре аргументите „за“ и „против“ – е само: Имайте предвид и отражението на навън. Внимавайте да не би в това трудно съревнование – вече няма групи, има само отделни конкуренти по пътя към Европа – България да се окаже на опашката поради погрешното възприемане на Запад на вътрешната ви дискусия. Надявам се, че няма да възприемете като некоректно това, че Ви разкривам от гледната точка на външен наблюдател, как се възприема вашата дискусия.

Известно ми е какви предложения са направени от президента и от други предвид трудната ситуация, предизвикана от ембаргото. Мога да Ви кажа, че от Германия проследихме много внимателно проектите за коридори, ще спомена Север-Юг и Изток-Запад, а с многократно съм правил запитвания към федералното правителство за подкрепа на българските искания. Смятам, че получихме един урок от времето на ембаргото, а той е, че бъдещето трябва да донесе алтернативи. Както в посока Север-Юг, така и в посока Изток-Запад трябва да има повече свързващи маршрути между държавите в този регион. За съжаление, Вие знаете това също така добре, както и аз, или дори по-добре, въпросът за втора връзка Север-Юг ще блокиран от почти невероятния от края на двадесети век проблем, че не може да се постигне споразумение с една съседна държава, а именно Румъния, за втори мост на Дунав. Човек наистина се учудва, когато погледне картата, проследи Дунав и види, че на толкова голяма отсечка има един единствен мост и че страните

не могат да се споразумеят за трасе, което е крайно необходимо за транспортирането на стоки на Запад. То е необходимо и освен това има достатъчно европейски програми, които се занимават с финансирането на такива проекти. Но една предпоставка трябва да се реши от участващите страни, а именно – те да се договорят за трасето. За съжаление, в случая не е така. В момента не можем да продължим нататък. Впрочем от обсъждади този проблем с представители на Вашето правителство. Г-н Михайлов, струва ми се, че когато се определя някакъв приоритет (разбира се, не всичко може да бъде едновременно включено в международни програми), тези приоритети трябва да се определят от собствена гледна точка. Моето досегашно впечатление е, че допълнителната алтернатива Север-Юг на пътя през досегашна Югославия е по-важна, отколкото връзката Изток-Запад. Тя е много важна, защото довежда търговски поток до морските пътища. Но ние тепървъш изпитваме това, когато бъде вдигнато ембаргото и традиционните търговски потоци отново се увеличат. Така че тук е необходима алтернатива поради претоварването на досегашните трасета. Това иглено ухо – мостът на Дунав – трябва някога да намери решение. И сега към Вашия конкретен въпрос: балканският корпус. Позволете ми да кажа малко по-непринудено на политиците, занимаващи се с отбраната: Ние имаме немско-френски корпус, немско-френска бригада, Еврокорпус. В Германия имаме немско-американски, немско-britански, немско-холандски корпус. Всички това е принос на интеграцията на въоръжените сили в един съюз. То носи много интересен опит, но струва също така невероятно скъпо. Френската и немската военни традиции са много различни. Съществува и езиков проблем. В крайна сметка хората трябва да се разбират по някакъв начин. Има различни традиции, различни начини на мислене във военната област, т.е. това е един скъп и голям експеримент, който разбира се допринася за заличаването на трудното историческо минало, но едва ли е пропорционален за един ранен стадий на сътрудничество. Той е въпрос на един късен етап. Затова аз бих бил по-предпазлив с идеята за балкански корпус. Ако се успее, и именно на това се опитах да обърна внимание сега, да се използва Дейтънското споразумение, за да може да се започне диалог по политиката на сигурност, в който да вземат участие всички балкански държави, и ако се използват решенията за редуциране или шансовете на Дейтън, за да се постави по един уравновесен начин този въпрос за политиката на сигурност за Балканите като цяло, като се включват Гърция и Турция, това

вече би било огромен успех. А в никакъв по-късен момент би могла да бъде взета идеята за балкански корпус. Впрочем, бих искал във връзка с това, което каза г-н Дертлиев, още веднъж да потвърдя, че във военно отношение политиката на различните български правителства през последните години, още от 1991 г., когато се сключиха важни договори с Гърция и Турция, е разумна политика без алтернатива. Именно затова мога само да потвърдя казаното от г-н Дертлиев за Сърбия. В Централна Европа вече има гъста мрежа от двустранни споразумения за сигурност. Първата стъпка към регионалните договорености са двустранните споразумения. На Балканите имаше триалог между България, Гърция и Турция и той остана и след ранното признаване на Република Македония от българското правителство. Външност това е забележителна крачка, предприета на 15 януари 1992 г., но с известни последствия от гръцка страна. Но тази начална стъпка е правилна. И още веднъж ще се върна на осите. Не подкрепяйте фантазията на някои наблюдатели. Определени западни наблюдатели имат странна представа за съществуването на някаква нова от Москва – София – Атина – Белград. Има известни исторически примери за това. Разбира се, православната основа също играе известна роля и такива твърдения, за които се търсят доводи в руската политика, естествено вредят на образа на България в съзнанието на западната общественост. България в случая не е най-активният пост, но изведенъж се превръща в елемент от основата стратегия на Москва, която се проявява като проблематична от историческа гледна точка и с която Западът поради интересите си за сигурност не може да се съгласи. Така че един много по-добър път е Дейтънският процес, в който за радост Русия активно участва и ще се включи и с военни средства. Политиката на осите е политика от XIX век, която трябва да отстъпи на регионалните концепции за сигурност. Те, разбира се, следва да се свържат с надрегионални споразумения като колективни системи за сигурност, които трябва да бъдат осъществявани чрез ОССЕ, чрез НАТО, чрез ООН. Това е отговорът ми и на казаното от Вас, г-н Дертлиев, за Сърбия. Това исках да кажа с двойната забележка за важността на двустранните споразумения, но и за опасността от такива фантазии за оси. Последна забележка: американизацията. Мисля, че трябва да сме много реалистични, че се отнася до зависимостта на външната политика на една световна сила от нейната вътрешна политика. Печално е, но трябва да се съобразяваме с това. Всеки от нас, който е видял ужасните картини от Первомайското, от кърваво-

то приключение на драмата със заложниците чрез масираната руска намеса, знае, че е започната руската президентска предизборна кампания. Това е задкулисната страна, която на практика обяснява всичко. А който иска да знае защо американската страна държи в Дейтънскиот споразумение непременно да се включи ограничение от една година, знае, че американският президент придава огромно значение на това, американските момчета да си бъдат у дома точно за изборния ден, разбира се, по възможност с успешна мисия. Почти при всеки световен конфликт с международно участие бих могъл да възстановя вътрешнополитическата мотивировка на учащищите световни сили. Няма никакъв смисъл да недоволстваме. Ние нищо не можем да променим. Единствената възможност да се противопоставим е да се стремим към наднационален процес, в който да участват повече от една страна. Затова е толкова важно в Дейтънския процес да участва и Русия. Затова е толкова важно 29 страни, неслучайно подчертават това, да участват и да имат право на глас, макар че американците имат изключително значение и чрез структурите на НАТО. Но съществува и Съвместна военна комисия (Joint Military Commission), която споменах, и чрез нея могат да бъдат формулирани и интересите на другите. Важно е да се полагат международни усилия, за да може такова явление на модерния свят, каквото е отражението на вътрешната политика на световните сили в международните им действия, да бъде донякъде коригирано и канализирано. Просто е необходимо да разберем тези закономерности или тези явления и да им създадем противовес. И това наистина се удава при Дейтънския процес.

Георги Близнаки: Уважаеми дами и господи, днешният разговор се води много компетентно, особено от страна на г-н Ерлер. Освен това бих искал да кажа, че разговорът се води открыто, както по проблемите на България, така и на целия балкански регион и на европейското сътрудничество. Тъй като се казаха някои неща за позицията на България, бих искал да Ви уверя, г-н Ерлер, тук има представители на различни политически сили и те вероятно ще защитят своята гледна точка, но за нас е ясно: Ако в България има консенсус по някой въпрос, то това е по отношение на присъединяването на България към Европейския съюз. При това тук става дума не само за приоритет на външната ни политика. Надеждите ни, че този процес ще протече по-бързо, ни накараха да отворим българското общество, да ускорим демократичния процес, нещо, което

в много страни от Централна и Източна Европа не се наблюдава в тази степен. Затова от своя страна бих казал, че нашите очаквания спрямо вас, имам предвид не само Германия, а и най-важните страни от Европейския съюз, се състоят в това, вие да играете много по-активна роля в осъществяването на реформите в България. България е някак извън ежедневните събития, а другите страни са в центъра на вниманието, например балтийските държави, тъй като те вече образуват една група. България се класира в групата на не особено старателните ученици, винаги в компанията на Румъния и Албания, аз смяtam, че има съществени различия между това, което е направено у нас и това, което се прави в Румъния или Албания. Има някои оценки, които идват от доста далеч, като например оценката на Ричард Холбрюк за САЩ и ролята им на Балканите. Става ясно, че всъщност Турция била стълбът на демократията в този регион – това е оценка на държавния секретар на Съединените щати. Но в Турция има фактори и действия, които противоречат на тази теза. Последните избори са доказателство за това. Може да се очаква, че всеки момент там ще настъпят трудни процеси по отношение на демократията. Ако се говори за загубите на България, Вие сам назовахте една сума, приблизително 8–10 милиарда долара, но за нас тази сума е огромна, това е сумата, която дължим на различни институции. И определен, дори и морален жест от страна на Запада ще има огромно значение за България. Вие знаете, че при нас има мафиотски групировки, които не могат да бъдат възпрени и другаде. В останалото ние сме изпълнили задълженията си стриктно, че се отнася до самото ембарго, така че и най-малкият жест в това отношение би имал голямо морално значение. Затова не бива да има двоен стандарт в оценката на демократичните процеси. Геополитическото ни положение е незавидно. Вие знаете това, така че аз бих искал още веднъж да подчертая, че нашите очаквания са много високи. Оставаме вече с впечатлението, че всичко се отлага за неопределено време. По всяка вероятност до началото на следващия век, но това е само отлагане във времето, а то не е от полза за демократичния процес в България. Що се отнася до националната сигурност на България, това, което Вие определихте като удар за Европа, това, което се случи в Югославия, при едно неблагоприятно развитие на събитията би могло да доведе до драматични последствия за България. Затова моят въпрос е следният: Ще се извлекат ли навреме крайните заключения във връзка с положителните и отрицателните страни на европейската политика по отношение

на Юgosлавия? Аз приветствам ранното признаване на отделните републики след разпадането на бивша Югославия, но от друга страна, можеше да се предвиди какво ще се случи, особено в Босна и Херцеговина. Аз бях един от тримата български наблюдатели при провеждането на референдума, т.е. на всенародното допитване, бях в Горажде, което по-късно стана обект на големи съблъсъци и етическо прочистване. И всички ние, които бяхме в този район, усещахме наближаването на войната. Оценките, дадени тогава от чуждите наблюдатели, от отделни европейски страни, от журналисти и т.н. бяха съвсем точни, т.е. знаехме още тогава, че ще има много жертви. За нас е важно Западът да направи съответните изводи от това, защото не може да се разчита само на Съединените щати, на тяхното участие, тъй като те са отдалечени от този регион и за тях не е лесно да се ориентират в Европа и в историческите процеси, които са протекли в Европа.

Стоян Райчевски (народен представител): Искам само да внеса една поправка към това, което каза г-н Близнакши. В България действително има консенсус във връзка с това, че трябва да влезем в европейските структури. Ние, представителите на демократичните сили, сме на мнение, че това влизане трябва да бъде синхронизирано с присъединяването към НАТО. Ние не бихме искали този процес да бъде разделен. Знаем, че двата процеса на присъединяване не могат да бъдат синхронизирани във времето. Но бихме искали идеята за това присъединяване да бъде синхронизирана.

Гернот Ерлер: Преди всичко искам да благодаря за тази много конструктивна и приятна като атмосфера дискусия. Зная, че това съвсем не е разбиращо се от само себе си, независимо дали седим на кръгла или правовъгълна маса, особено при такава тема, която предизвиква определени емоции в българската политика. Бих искал да кажа, че разбираам много добре това, че автоматично преминахме към по-общи политически въпроси, далеч извън аспекта на сигурността. Това е нормално, но бих искал още веднъж да подчертая заключителната мисъл от моя доклад: Съществува „благосклонност на момента“, свързана с Дейтънското споразумение, и по-точно повод за политическо-практическа активност. Вие сте представители на различни партии, на различни институции, които носят отговорност. Надявам се, успях да представя няколко аргумента, че това не е съвсем обикновен исторически момент, че има шанс за разум-

но подобряване на стратегията, на политическата ситуация на сигурност за България в региона и аз протегнах ръка, също и чрез тази проява, за да опитаме заедно с Вас да се възползваме от тази благосклонност на момента. Бих искал да направя връзка с едно послание, използвано от г-н Близнашки. Той говори за големите очаквания, които България има към Европа и към Германия. Г-н Метцгер, нашият нов посланик, който присъства тук, ще бъде добър партньор, това мога да Ви обещая, в осъществяването на такива очаквания. Ние ще направим това, което можем да направим като приятели на България. Но позовете ми във връзка с това още един заключителен коментар. В днешния свят вече не може да се приеме, нито да се обоснове философски, че са възможни коренни промени с един замах. Простото присъединяване към дацена организация не разрешава проблемите, а може да бъде само крайната точка на дълги, а също и мъчителни, процеси. Бих искал да Ви кажа нещо от най-непосредствения опит на Германия. От пет години някогашната ГДР е част от Федералната република. Мнозина в България казват, че от подобен „голям брат“ бихме могли да имаме полза, че липсва богатата „Западна България“, която да помогне. Но погледнете до какви процеси доведе този акт на обединение, това внезапно приемане на една от най-силните социалистически икономики от Съвета за икономическа взаимопомощ в модерна индустриална държава, каквато е Федералната република. Конкуренцията на западните федерални провинции, на западната част, бе толкова голяма, че по-голямата част от индустрията в източната част бе разрушена и сега там има два пъти по-висока безработица, отколкото в старите федерални провинции. Отчасти там са налице ситуации, каквито няма в България. В някои райони с останели производства безработицата стига 40%. Защо казвам това? Не за да предизвикам съчувствие, в никакъв случай, а за да обясня, че дори ако България можеше утре да се присъедини към Европейския съюз, тя не би била готова за това, това би била катастрофа за страната. Тук би настъпила масова безработица, завладяване на пазарите във вреда на работещите в България. И би било необходимо много време, докато отново се постигне някакво равновесие. Това означава, че трябва да разбираем цялото това развитие към европейските институции като процес. Трябва да се организираме във времето от днешния ден до желаното присъединяване. Трябва да подгответим страната за конкуренцията, на която ще бъде изложена след това, т.е. вие трябва да направите това, ние можем малко да ви помогнем. В модерната

политика не се случват „промени с един скок“, има само сериозен, упорит труд, и ако съм Ви разбрал по този начин, г-н Близнашки, има разбиране да правим това заедно, така че тази стъпка в определен момент да има смисъл и да бъде от полза за страната. Това е най-важната задача. Ще се радвам, ако нашата проява е допринесла поне малко за това сътрудничество и за разминята на мнения по оценката на ситуацията. Аз самият чух от вас ценни идеи, които ще отнеса със себе си. Благодаря Ви за този конструктивен и приятен разговор.

Добрин Канев: Позволете ми от Ваше име сърдечно да благодаря на г-н Гернот Ерлер с надеждата, че посланията на неговия доклад ще достигнат до отговорните български политици.